Anul I. — Nr. 11. Februarie 1936

# INSEMNĂRI SOCIOLOGICE

Apar odată pe lună.

Director: **TRAIAN BRĂILEANU**,
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi.

## CUPRINSUL

### ARTICOLE

I. André Joussain: Răsturnarea forţelor.

II. Dan Rădulescu: Problema spiritualităţii ca problemă de temelie a sociologiei dinamice.

III. Traian Brăileanu: Imperativele morale în viaţa economică.

REDACŢIA: Cernăuţi, str. General Berthelot 5.
ADMINISTRAŢIA (Profesor Constantin Zoppa): Cernăuţi, str. Baltinester 15.
Abonamentul pentru 1 an . . . . . . Lei 60
Exemplarul . . . . . . . . . . . . . . „ 5

Tipografia Mitropolitul Silvestru, Cernăuţi.

Fiecare număr va avea cel puţin 32 pagini.
Manuscrisele nu se înapoiază.

ANUL I. Nr. 11 Februarie 1936

# Insemnări Sociologice

*Director: TRAIAN BRĂILEANU,*
*profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi.*

## Răsturnarea forţelor

### 1. Legea acţiunii şi reacţiunii sociale.

Omul pasionat se avîntă lesne dincolo de ţintă. Pasiunile capului, astfel numite pentrucă nu merg niciodată fără stăpînire de sine nici fără calcul, ca avariţia şi ambiţia, nu scapă nici ele de sub această lege; cu atît mai vîrtos se întîmplă aşa cu privire la pasiunile inimii, reacţiuni spontane şi adeseori oarbe ale sentimentului: ele implică totdeauna, mai ales în massele impulsive şi lipsite de spirit critic, nerăbdarea rezultatului şi exagerarea succesului.

Chiar aceeaş nerăbdare, aceeaş înverşunare caracterizează revoluţiile populare. Făptuiri ale pasiunilor violente, ele ascultă de legile obişnuite ale pasiunilor. Dar cum ordinea socială este prin firea ei un echilibru de forţe, orice acţiune împinsă prea tare într'un sens este urmată mai curînd sau mai tîrziu de o acţiune în sens contrariu: orice revoluţie violentă provoacă la sfîrşit o reacţiune. După revoluţia engleză din 1640 care răsturnă monarhia, reacţiunea din 1660 o restabili. După revoluţia din 1789 care făcu la fel, o restauraţie aidoma se înfăptui în 1814 şi 1815. Insuş mersul revoluţiilor este supus aceluiaş ritm i după anarhia Parlamentului Lung, dictatura lui Cromwell; după anarhia din 1789, dictatura Comitetului mîntuirii publice; după tirania jacobină, reacţiunea de Thermidor; după anarhia Directoratului, dictatura lui Bonaparte. Şi revoluţia rusă din 1917 ne prezintă cam aceleaşi faze: după instituirea sovietelor de muncitori şi soldaţi cari îşi numeau diriguitorii şi şefii, restabilirea vechei ierarhii; după monopolul comercial al Statului, reacţiunea liberală a nouei economii politice (nep-ul) etc.

Se vede că ispita ce-i ademeneşte pe uneltitorii de revoluţii să profite de foloasele dobîndite pentru a cîştiga altele, obligaţiunea în care se găseşte noua cîrmuire de a ceda unor cereri noui sau încă nesatisfăcute ale masselor ameninţaţi fiind dealtcum să-şi vadă scăzînd numărul partizanilor, tendinţa, foarte

puternică la parveniţi, de a abuza de o putere pentru care ei nu sunt de loc obişnuiţi nici pregătiţi, ameţeala succesului aşa de naturală la oameni au, în ordinea politică, efecte asemănătoare celor ce rezultă pentru o armată victorioasă dintr'o îndepărtare de bazele ei; şi pe de altă parte actele guvernului fie că sunt impuse prin necesitatea de a doborî împotrivirile sau de a satisface gusturi şi ambiţii, prin stăruinţele propriilor săi partizani sau prin nevoi provenite din împrejurări străine voinţei sale şi a lor, îngădue fără doar şi poate brutalităţi şi stîngăcii cari sporesc numărul nemulţumiţilor; în aşa chip că partidul de la putere se găseşte în situaţia unei naţiuni a cărei egemonie este din ce în ce mai ameninţată de o coaliţie crescîndă de naţiuni rivale sau în acea a unui popor cuceritor în măsura ce creşte numărul sau puterea popoarelor subjugate şi cari nu i se supun decît prin constrîngere. Cum s'a întîmplat adeseori în istorie, izbînda se istoveşte pentru a se transforma în înfrîngere printr'o ruptură de echilibru care deplasează forţele. Ceeace s'a produs pentru imperiul roman după o dominaţiune de mai multe secole, pentru Anglia la sfîrşitul războiului de o sută de ani, pentru Franţa cu războaele lui Napoleon, pentru Germania în timpul războiului din 1914—1918, s'a produs deasemenea sub revoluţia franceză şi în alte revoluţii cari au urmat-o.

Această răsturnare a rolurilor care face din învinsul de ieri învingătorul de mîine izvoreşte din mai multe cauze.

Întîia este o consecinţă directă a victoriei, cu atît mai pronunţată cu cît victoria este ea însăş mai desăvîrşită. Invingătorul, îndată ce nu mai întîlneşte împotrivire, mai slăbeşte în veghierea sa, în timp ce învinsul, în prada amărăciunii înfrîngerii, visează revanşa sa şi o pregăteşte în tăcere. Cel puţin, învingătorul e dispus a-şi subpreţui adversarul pe cînd învinsul nu poate comite aceeaş eroare. Insfîrşit înfrîngerea e, la urma urmei, mai instructivă decît izbînda. Aţîţat a se perfecţiona pentru a se ridica la înălţimea celui ce l-a bătut, învinsul trebue să reflecteze asupra pricinilor înfrîngerii sale sau asupra elementelor de superioritate ale părţii duşmane: el este astfel împins a întrebuinţa mijloacele prin cari duşmanul şi-a cîştigat succesele. Europa, ţinută lungă vreme în şah de revoluţia franceză şi învinsă de Napoleon I-lea, şi-a asigurat victoria adoptînd metodele de războiu ale Revoluţiei şi ale Imperiului, sistemul naţiunii armate şi, pentru a ajunge acolo, reforme politice şi sociale în stare să dea fiecărui ins motive personale de a se bate. Japonia, umilită de

Statele-Unite, a intrat în școala popoarelor civilizate pentru a se pune în starea de a le rezista în viitor. La egalitate de vitejie și inteligență, timpul lucrează pentru cel mai slab. Și ceea ce-i adevărat în ordinea militară e adevărat și în ordinea politică. Dominați și subjugați de către jacobini sub Convenție, moderații și regaliștii au sfîrșit prin a-și însuși metodele adversarului: inundînd cluburile și secțiunile pentru a-și asigura acolo la urma urmelor majoritatea sau a dobîndi acolo o influență covîrșitoare și recurgînd la rîndul lor la răsmeriță în luna Vendemiaire, apoi ducîndu-se în massă la urne în loc de a se abține și trimițînd astfel în adunări o majoritate ostilă Directoratului nevoit pentru a se menține de a recurge la lovitura de Stat din 18 Fructidor.

A doua cauză de considerat este o consecință indirectă a victoriei: tendința ce o are învingătorul de a înmulți succesele sale. O armată care se depărtează din ce în ce mai mult de baza sa de operațiuni slăbește prin necesitatea de a-și asigura comunicațiile și de a întări pozițiile cucerite, și dacă nu ia această precauțiune, ea este sortită înfrîngerii. Astfel Napoleon ar fi putut fără îndoială ținea piept aliaților în 1814 dacă ar fi avut sub mînă, în Franța, toate garnizoanele, tot materialul, toate proviziunile ce le împrăștiase în toată Europa pentru a-și menținea dominațiunea, dar chiar amploarea operațiunilor sale a cauzat pierzarea sa. Pentru aceeaș rațiune Anglia s'a văzut obligată a se supune voinței dominioanelor sale cari reclamau o autonomie din ce în ce mai largă, apoi voinței Irlandei, urmînd se vede ca să capituleze înaintea Egipetului sau Indiei. Prea puternică pentru fiecare în parte, ea a sfîrșit prin a se găsi prea slabă pentru toți la un loc și ea nu putea concentra forțele sale contra unuia fără a procura celorlalți posibilitatea de a profita de încurcăturile sale pentru a formula noui pretenții. Partidul ce pune mîna pe putere în urma unei revoluții violente se găsește, prin logica lucrurilor, într'o situație destul de asemănătoare. Insuși succesul său are ca efect de a-i smulge o parte din puterea sa și de a-i provoca împotriviri.

El îi sustrage mai întîiu forțe. Revoluția făcută, nu mai e nevoie de revoluționari; trădarea săvîrșită, nu mai e nevoie de trădător. Cu cît partidul la putere a dat mai multă satisfacție dorințelor masselor pe cari s'a sprijinit, cu atît mai puțină nevoie au massele de el: ele tind spre ingratitudine și indiferență de îndată ce văd că ceeace a fost dobîndit prin revoluție poate să se mențină fără ea. Cînd țăranii francezi au putut gîndi că

întoarcerea la abuzurile vechiului regim era imposibilă, ei au încetat a se teme de restabilirea regalității. Desgustați de rechizițiile și de despotismul revoluționar ei au aclamat pe Bonaparte, desgustați de Conscripție și de concentrarea drepturilor într'o singură mînă, ei au acceptat pe Ludovic al XVIII-lea. In orice stare de lucruri, *serviciile aduse contează mai puțin decît motivele prezente de nemulțumire*.

Simțind că massele îi rezistă sau că-i scapă, partidul la putere simte nevoia de a nu admite în funcțiunile publice decît oameni devotați lui și el o va face cu atît mai mult cu cît va simți poporul mai indiferent sau mai dușmănos. Dar tot așa, el atribue mai multă importanță opiniunii politice decît competinței și rezervă prea mult loc incapabililor cari n'au alt merit decît zelul pentru partid. Prin asta el ridică împotriva sa un număr mereu crescînd de oameni capabili ale căror talente a refuzat să le întrebuințeze pentrucă îi bănuia de dușmănie sau de răceală sau numai pentrucă credea că partizanii săi cei mai înflăcărați trebuiau să fie primii serviți. Pasiunea sa partizană îl împiedică să facă ceeace făcu Bonaparte cu începerea Consulatului său, cînd utilizînd fără distincție regaliști, moderați și jacobini, după capacitățile și competința lor, fără a le cere alt lucru decît ascultare și zel pentru binele public, el raliă încetul cu încetul la guvernămîntul său pe mulți dintre aceia ale căror opinii i-ar fi împins a-l combate. In sfîrșit hotărîrea luată de a refuza orice favoare și chiar orice dreptate celor bănuiți de ostilitate sau nepăsare și de a acorda totul partizanilor zeloși ațîță pe mulți a simula un zel ce nu-l au și de a ascunde adevăratele lor sentimente: rezultă de aici că mulți din aceia pe cari cîrmuirea crede că se poate bizui sunt gata de dezertare în cazul cînd situația s'ar schimba. Insfîrșit, fapt este, că celor mai mulți le place mai bine să fie ciocan decît nicovală și ei sunt totdeauna dispuși a trece de partea celui mai tare. Succesul revoluționarilor sporește în măsură ce se afirmă, dar chiar din această pricină scade cu o viteză accelerată cînd a început a slăbi. La Viena, după înfrîngerea social-democraților răsvrătiți, doborîți de Dolfuss, mii de oameni se înscriseră în *Frontul Patriotic* cari ar fi aderat la *Partidul democrat* dacă acesta ar fi fost învingător. Intr'o bancă din Viena cu un număr de 500 funcționari, 400 social-democrați puri se convertiră la cauza guvernamentală și patriotică de îndată ce aceasta fu victorioasă.

De altminteri reacțiunea începută se accentuează inevitabil

aşa cum acţiunea ce o provoacă a făcut-o ea însaş. Sentimentele şi pasiunile noastre odată născute se întreţin şi se intensifică prin jocul imaginaţiei noastre şi cursul gîndurilor noastre: pasiunile revoluţionare sau contrarevoluţionare ascultă de aceeaş lege. Este deci normal ca mişcarea de stînga să se accentueze pe măsura succeselor sale şi ea o face cu cît interesele şi pasiunile pe cari le satisface sau le măguleşte cu nădejdi sunt mai numeroase decît acelea pe cari le jigneşte sau neliniştește. Dar cînd balanţa s'a răsturnat şi cînd interesele jignite biruesc asupra intereselor satisfăcute, şi motivele de teamă asupra celor de speranţă, e inevitabil nu numai ca o reacţiune să se producă, dar şi ca ea să meargă intensificîndu-se. Două cazuri se pot atunci produce: sau că partidele revoluţionare dîndu-şi seama de inutilitatea unei rezistenţe capitulează şi în acelaş timp partidele reacţionare se decid a jertfi ceea ce trebue jertfit, unii şi alţii fiind acuma destul de luminaţi prin experienţă, şi în acest caz societatea ajunge la un echilibru relativ; sau mişcarea de reacţiune provoacă o întoarcere ofensivă a revoluţiei, ea însaş mai mult sau mai puţin înaintată; cînd această întoarcere a fost împinsă la extrem, o nouă reacţiune urmează; cînd ştie să se modereze, starea de echilibru relativ se stabileşte. Revoluţia engleză din 1640 a fost urmată, după restaurarea monarhiei din 1660, de o reacţiune absolutistă care ajunge la punctul său extrem cu Iacob al II-lea şi provoacă atunci o întoarcere ofensivă a liberalismului cu revoluţia din 1688 care, ţinută în limite înţelepte, ajunse la o stabilitate relativă. Revoluţia din 1789, în culmea teroarei, ajunse la reacţiunea thermidoriană, urmată ea însaş de întoarcerea ofensivă din 18 fructidor; şi această întoarcere la teroare provoacă reacţiunea liberală din 18 brumar. In Rusia, reacţiunii liberale a nep-ului i-a urmat o întoarcere ofensivă a Revoluţiei însemnată prin masacrul sau deportarea ţăranilor înstăriţi (Kulacii) şi prin industrializarea ogoarelor. O nouă reacţiune liberală s'a ivit în urmă, dealtminteri încă destul de nelămurită.

## 2. Front naţional şi front comun în Franţa.

Ceeace s'a petrecut în Franţa în cursul anilor 1934—1935 se lămureşte la lumina acestei legi a răsturnării forţelor. In 1934 într'adevăr, partidele avansate au atins punctul de limită al ofensivei lor şi ruptura de echilibru se produce în avantajul partidelor de ordine.

Invingători în alegerile din 1932 finanţate de Stavisky, sprijiniţi de puterea ocultă a Francmasoneriei şi de grupările internaţionale revoluţionare sau financiare, stăpîni ai sufragiului universal prin coaliţia lor şi prin influenţa prefecţilor, radicalii şi socialiştii au exagerat succesul lor. Deja în 1924, unul din ziarele partidului, „le Quotidien", anunţase fără ocoluri programul lor: „Noi vrem puterea, noi o vrem imediat, noi o vrem întreagă". Puterea pentru „cartelul celor de stînga" înseamnă înainte de toate repartizarea locurilor şi împărţirea profiturilor. Funcţiuni, sinecure, despăgubiri, călătorii pe cheltuiala republicei sub formă de misiuni sau studii în străinătate sau în colonii, onoruri şi decoraţiuni fură din ce în ce mai mult rezervate partizanilor; valoarea, capacitatea, competinţa, meritul, cinstea, zelul pentru binele public nu cumpeneau nimic. O lume întreagă de nevoiaşi, bogaţi sau săraci, dar nesăţioşi în trebuinţele lor de bani, se năpusti asupra tezaurului public şi subt un pretext sau altul îşi făcu din el parte largă. Se ruină prin impozite excesive industria şi comerţul; se sărăciră particularii prin confiscarea venitorilor şi spoliaţiunea moştenirilor; nu fu cruţat nici chiar ţăranul pus în imposibilitate de a-şi vinde produsele gospodăriei la un preţ suficient de răsplătitor prin legi absurde şi reglementări vamale cari îmbogăţeau străinătatea în paguba ţării pentru cel mai mare folos al politicianilor şi oamenilor de afaceri puţin scrupuloşi. Şi cum, cu toate acestea, prada nu părea destul de mare pentru a mulţumi toate poftele, se organiză excrocheria sub controlul Statului, şi economia publică fu metodic jefuită de hoţi de profesie cari lăsau să cadă o parte din sumele deturnate în cassele partidului radical sau în buzunarele parlamentarilor cartelişti şi francmasoni. Afacerea Stavisky desvălui jocul şi răscoala din 6 Februarie 1934 unde publicul compus în majoritate din foşti combatanţi manifestă împotriva ministerului Daladier cu strigătele de „jos hoţii!" marcă punctul de limită al ofensivei celor de stînga.

Rezistenţa împotriva acestei ofensive era, drept vorbind, începută de mult timp, dar pînă'n 6 Februarie ea fusese opera unei elite restrînse şi clarvăzătoare. Povăţuită de experienţă, ea adoptase pentru mîntuirea ţării aceleaşi metode pe cari francmasoneria şi cartelul le întrebuinţaseră pentru ruina ei: propagandă prin ziare şi prin cărţi, prin conferinţe şi discuţii publice, asociaţiuni şi ligi, sfaturi secrete ale şefilor, utilizare a istoriei Franţei predată aşa ca să restabilească adevărul şi să

distrugă prejudecățile întreținute cu grijă prin manualele oficiale, aceasta fu opera întreprinsă de către cei mai buni cetățeni cu o înflăcărare, stăruință și încăpățînare care trebuie să-și găsească însfîrșit răsplata. Toți oamenii de valoare, pe cari maffia și acoliții ei îi înlăturaseră dela funcțiunile înalte și toți aceia cari, parvenind acolo, nu putuseră servi țara așa cum ar fi vrut, pentrucă o voință răufăcătoare paraliza străduințele lor, se grăbiră să adere la grupările cari își propuneau de a reacționa și sporiră considerabil forța lor. Indignarea provocată prin scandalul Stavisky fu ocazia unei manifestații fără precedent unde toate grupările cari vroiau mîntuirea țării se găsiră unite în aceeaș voință de liberare și îndreptare națională.

Progresul celor de stînga, ca o mare în creștere care amenință să înece totul, atinsese punctul său extrem. Refluxul începea. Valurile succesive ce partidele avansate aruncară pentru a încerca să recucerească terenul perdut însemnară de fiecare dată o dare înapoi.

Prima fu manifestarea din 12 Februarie: șase zile după masacrul din piața Concordiei, radical-socialiștii, comuniștii, ascultînd de cuvîntul de ordine al francmasoneriei și de directivele ministrului de interne Albert Sarraut se grupară într'un „front comun" cu o iuțeală și o unitate cari dovedeau că înțelegerea era asigurată de lungă vreme. Grevă a funcționarilor înainte de toate, deși un anumit număr de lucrători a urmat mișcarea, riposta lor la manifestația din 6 Februarie îndreptată contra tîlharilor nu putea să purceadă la conducătorii săi, decît din dorința de a salva pe complicii lui Stavisky, de a împiedica acțiunea justiției și de a menținea abuzurile. Cum manifestanții nu puteau să arate fără a se rușina adevărata rațiune a atitudinii lor, ei erau nevoiți să găsească un pretext: acesta fu „apărarea libertăților individuale" pe care nimenea nu le amenința și ea consista în a cînta *Internaționala*, a sili un anumit număr de muncitori să părăsească lucrul și a constrînge comercianții să închidă prăvăliile. La Perigueux, unde locuesc eu, primarul invitase, prin afișe, pe cetățeni să lase manifestația „să se desfășoare în liniște și demnitate"; prefectul privi rîzînd la defilarea frontului comun cîntînd *„Aceasta e revoluția care înaintează"*; și în timp ce jandarmi deveniți protectorii desordinei, înjurau cu jumătate de glas nemulțumiți de rolul ciudat ce li se impunea, elevi dela școala profesională, învățați de către unii din maeștrii lor, veneau sub ferestrele liceului să huiduiască pe

profesorii cari refuzau să facă grevă şi să cînte *Internaţionala*, sub ferestrele clasei mele, tratîndu-mă de „reacţionar" de „fascist" şi chiar de „camelot du roi". Eu nu aparţineam de fapt nici unui partid şi nu mă ocupasem niciodată de politică, dar într'o conferinţă ţinută la teatrul municipal, eu denunţasem, mai bine de un an înaintea afacerii Stavisky, „republica camarazilor" ca fiind şi „o republică de hoţi" şi acuma mă huiduiau spre a mă pedepsi pentru vina de a fi fost prea bun profet.

Al doilea val de asalt fu căderea cabinetului Doumergue. A doua zi după 6 Februarie, fusese necesar de a se face apel la concursul unui om stînd înafara şi deasupra partidelor, şi nimenea, mai mult decît un fost preşedinte de Republică pe care firea sa blîndă îl făcuse popular, nu părea mai calificat pentru acest rol. Mai clarvăzător şi mai energic Doumergue ar fi putut face ceeace vroia: bunul simţ prescria constituirea unui minister extra-parlamentar compus din oameni competinţi şi integri, capabili de a face lumină în afacerea Stavisky, de a aduce pe toţi culpabilii înaintea tribunalelor şi de a proceda la suprimarea abuzurilor. Inconştient poate de ceeace putea îndrăzni, trecut dintr'odată dela o izolare liniştită la cîrma Statului, Doumergue, fost francmason, fost politician de stînga, suferind, ca parlamentar, o deformaţie profesională de care era neputincios să se desbare, comise o greşeală de neiertat: aceea de a chema în ministerul său nu numai parlamentari, dar parlamentari aparţinînd partidului compromis în acel scandal. De atunci dreptatea făgăduită cu voce tare, fu înăbuşită. Minister şi comisiune de anchetă parlamentară, justiţie şi poliţie îşi dădură toată silinţa în acest scop. Cel puţin, Doumergue încercă o reformă de Stat, pe care toată lumea o simţia necesară. Maffia radicală, socializantă şi masonică îl răsturnă. Căzut dela putere, fostul preşedinte se plînge că ar fi fost paralizat de către puteri oculte. Totuşi nu atîrnase decît de dînsul de a stăpîni lucrurile. Francmasoneria care, a doua zi după 6 Februarie, muta pripit arhivele sale pe cari le punea în siguranţă la Bruxelles era la discreţia sa, dacă ar fi îndrăznit. Al treilea val de asalt fu căderea ministerului Flandin căzut pe chestiunea „puterilor depline" considerate de el necesare pentru restabilirea finanţelor. Şi acest val însemnă o dare înapoi. Cei de stînga neputincioşi de a relua puterea după căderea lui Doumergue, n'o reluară nici după cea a lui Flandin. In faţa unui deficit de vreo cincisprezece miliarde care creştea la cadenţa unui miliard şase sute de milioane pe

lună, trebui fără îndoială, după zădarnice codiri, să se acorde puteri depline lui Laval, care pregăti decretele-legi. Acesta fu atunci al patrulea val de asalt, manifestaţia din 14 Iulie 1935 pentru care frontul comun mobiliză toate trupele sale: oricare ar fi fost numărul manifestanţilor socotit la o jumătate milion de către ziarul *Humanité* sau *le Populaire*, două sau trei sute de mii de către alte ziare, cincizeci de mii scăzîndu-se numărul de femei şi copii, de către *Action Francaise*, această desfăşurare impresionantă de forţe nu împiedică decretele-legi.

Al cincilea val se deslănţui sub formă de răscoale la Brest şi Toulon unde se produseră acte de violenţă şi de jaf. El n'a izbutit. Dinaintea hulei publice care urmă această tentativă, presa avansată trebui ea însaş să desavueze aproape în întregime mişcarea şi să arunce vina asupra unor oameni fără căpătîiu veniţi din străinătate şi prin cari lucrătorii şi micii funcţionari fuseseră manevraţi.

Un al şaselea val de asalt fu desprins la Limoges de către partidele de desordine cu ocazia unei reuniuni de membri ai unei ligi patriotice *Crucile de foc*, cari, atacaţi, se apărară. Au fost acolo morţi şi răniţi. Partidele carteliste ale Camerei încercară în zădar să profite de aceasta pentru a obţine desfiinţarea ligilor şi căderea ministerului Laval.

In toate chipurile, o înfrîngere după alta: dela 6 Februarie, limita ofensivei celor de stînga era atinsă şi toate încercările făcute de atunci încolo aduceau dovada. Partidul de desordine nu mai era reclamant, ci în apărare. Mai multe ministere de stînga, în ajunul lui 6 Februarie, trebuiseră să demisioneze înaintea manifestaţiilor de stradă, cu toate că nu fuseseră puse în minoritate de către parlament. La 6 Februarie, Cartelul trebuise să renunţe a exercita puterea. 12 Februarie 1934 nu fusese decît o ripostă, 14 Iulie 1935, o manifestaţie neputincioasă, răscoalele din Brest şi Toulon un efort zădarnic pentru a obţine abrogarea decretelor legi. In acelaş timp şi din toate părţile, partidele de ordine luau ofensiva. O mişcare vastă se întindea în toată ţara şi „ostroavele de rezistenţă" cari se creaseră se întindeau fără încetare şi îi ofereau puncte sigure de sprijin. Francmasonii cari inundau cabinetul Laval [1]) trebuiau ei înşişi să arunce lest. D-l Mario Roustan, ministru al educaţiei, se văzu obligat de a rupe cu

---

[1]) Articolul ne-a fost trimis în 16 Ianuarie, înainte de căderea guvernului Laval (N. R.).

sindicatul institutorilor antipatrioţi şi d-l Marcel Regnier, ministru de Finanţe, cu sindicatele amploaiaţilor de Contribuţii, ruptură mai mult aparentă decît reală fără îndoială, dar care nu este mai puţin un semn al timpurilor.

Un eveniment extern isprăvi de a răsturna situaţia în profitul partidului reconstrucţiei şi al ordinei. Frontul comun, căutînd a exploata dorinţa de pace a ţării, în acelaş timp cu dragostea sa pentru libertate, organizase în diferite rînduri în toată ţara manifestaţiuni „contra fascismului şi a războiului". Atacul proiectat de Italia contra Abisiniei îl puse brusc în opoziţie cu el însuş. Dorinţa de a răsturna regimul politic instituit în Italia şi de a se răsbuna împotriva lui Mussolini care distrusese francmasoneria italiană, îl mînă într'adevăr a cere contra Italiei sancţiuni cari nu puteau fi luate fără a deslănţui un războiu european. Teama de războiu din care-şi făcuse o armă se întoarce în contra lui şi forţa ce o dobîndise de aci îşi schimbă cîmpul.

In acelaş timp, se accentua ofensiva partidelor de îndreptare naţională. Diferitele ligi patriotice nu încetaseră de a-şi desfăşura activitatea şi de a-şi manifesta puterea La mobilizarea Frontului comun din 14 Iulie 1935 răspunsese cea a *Crucilor de foc* a cărei ordine şi disciplină fură aclamate de mulţime. Două luni mai tîrziu, 80.000 de ai lor se reuneau pentru a comemora victoria de la Marna.

Federaţia Naţională a Contribuabililor ducea în acelaş timp o campanie pentru a lua camerei deputaţilor orice iniţiativă în materie de cheltueli, pentru a constrînge Statul să suprime sinecurele şi oficiile costisitoare şi inutile şi ea era destul de puternică pentru a ţinea, în mai multe puncte ale teritoriului, fiscul în loc. Ţăranii, la rîndul lor, se puneau în mişcare: ei manifestau contra unui „etatism socializant" care îi ruina, cereau un moratoriu pentru impozite. Contra internaţionalismului socialist şi masonic; contra parazitismului şi exploatării politicianilor şi a escrocilor se răsvrăteşte încetul cu încetul Franţa cinstită muncitoare şi patriotă.

In total, lucrurile se prezintă astfel. Cei ce vreau menţinerea abuzurilor şi cei ce visează o răsturnare socială fac cauză comună: fie că-şi propun de a lăsa să dăinuiască în profitul lor desordinea prezentă sau de a o agrava pînă la revoluţia socială, ei totdeauna desordinea o reprezintă. In faţa lor se ridică cei ce vreau suprimarea abuzurilor, restabilirea finanţelor, încrederea în forţă. Ei reprezintă reconstrucţia şi ordinea.

Aşa fiind, la ora actuală, nu mai pot dăinui în Franţa decît două partide: partidul ordinei şi partidul desordinei.

Partidul ordinei cuprinde tot ce este mai sănătos în naţiune — pe cei ce vreau un guvern cinstit. El numără în rîndurile sale şi în fruntea sa oameni cari au oferit viaţa lor pentru Franţa. Partidul desordinei se recrutează printre uneltitorii de revoluţie cari aşteaptă totul dela o răsturnare socială şi printre profitorii regimului preocupaţi numai şi numai de a menţinea abuzurile cari îi îmbogăţesc. El tratează de „fascişti" pe acei cari cer pedepsirea tâlharilor.

Cine va birui în acest conflict care pune astăzi Franţa într'o stare latentă de războiu civil?

Aceasta e taina viitorului, dar raţionînd după analogiile istoriei, se poate presupune că partidul ordinei va învinge.

**André Joussain,**
Doctor în litere, laureat al Institutului Franţei, prof. agregat de filosofie la liceul din Périgueux.

(Trad. *V. Brăileanu*)

# Problema spiritualităţii ca problemă de temelie a sociologiei dinamice*)

In numărul trecut al *Insemnărilor sociologice* am formulat cîteva adevăruri cu caracter de evidenţă postulativă. Să reamintim două din ele.

1. Organizarea unei colectivităţi reprezintă o încercare de a soluţiona problema dublă a existenţei componentelor ei individuale şi a persistenţei, adică a dăinuirii colectivităţii în timp. Cu cît organismul social rezolvă mai complect aceste două probleme, cu atît organizaţia e mai bună.

2. *Structura şi funcţionarea unui organism social sunt determinate de* **spiritualitatea predominantă** *a componentelor individuale ale colectivităţii organizate.*

Condiţiunile economice de cari ţine socoteală şi pe cari pune atîta preţ materialismul istoric, nu sunt altceva de cît probleme de existenţă şi activitate cari se pun spiritualităţii unei anumite naţiuni sau epoci, probleme pe cari această spiritualitate le poate rezolva mai bine sau mai rău sau poate să nu le rezolve de loc.

*) Extras din „Essai d'une dynamique sociale", în preparaţie.

Spiritualitatea jucînd un rol atît de capital în organizarea și dăinuirea oricărei colectivități umane, se impune, ca probleme de temelie, să examinăm următoarele două teme: 1. *Să definim cît mai precis conținutul noțiunii de „spiritualitate“;* 2. *Este posibil ca un om sau o grupare procentual puțin numeroasă, să poată modifica spiritualitatea unei națiuni și prin aceasta să modifice adînc și durabil structura și funcționarea unui întreg organism de stat?*

E inutil să subliniem însemnătatea capitală a celei de-a doua probleme. Dar cum ea nu poate fi soluționată și înțeleasă cum trebuie decît prin rezolvarea celei dintîi, cititorul va fi nevoit să urmărească o analiză destul de aridă a temelor psichologice cari stau la baza primei probleme

*

Dela început apare evident că pentru problema pe care o tratăm aci, nu ce știe și cum gîndește rațional un individ ne interesează, ci *cum lucrează, cum reacționează el spontan, în calitate de component individual al organismului social.*

Intrebarea care se impune imediat ca o consecință logică a acestei atitudini se precizează atunci astfel: *cari sunt factorii cari în fiecare moment determină activitatea fiecărui individ uman?*

Atît examenul obiectiv, cît și introspecțiunea fiecăruia ne arată că acești factori sunt: *obiceiurile, nevoia organică (foame, sete, etc.), instinctele și sentimentele.* Le-am înșirat, precum vom vedea, în ordinea puterii lor crescînde ca resorturi motoare ale acțiunii umane [1].

Dacă vom examina mai atent, vom vedea că determinanta care deslănțuie arcul voinței, direcția și intensitatea efortului, e în totdeauna *starea afectivă,* corespunzătoare dorinței pe care ne-o deșteaptă impulsul satisfacerii obiceiului, nevoiei organice, a sentimentului care ne stăpînește în acel moment.

Predominanța alternativă a uneia sau alteia dintre dorințele mai totdeauna multiple în conștiință, precum și variația continuă și complexă a intensității lor, răpesc orice caracter de automatism mecanic chiar activității de toate zilele a celui mai puțin complex dintre oameni.

E absolut necesar să pătrundem în cunoștința ceva mai intimă a celor patru categorii de factori de acțiune: obiceiul, nevoia organică, instinctul și sentimentul.

[1]) Lucrul e valabil de altminteri și pentru animalele superioare.

Din punct de vedere fiziologic, fiecăreia dintre ele îi corespund anumite detalii structurale ale sistemului nervos: nevoilor organice și instinctelor le corespund dispozitive și conexări celulare înăscute și moștenite ca și însăși forma și structura corpului, variind în jurul unor forme medii de prototip.

Deosebirile între nevoile organice și instincte sunt de două categorii: primele lucrează într'un ritm mult mai frecvent, pe cînd cele din urmă, instinctele, numai sporadic, putînd eventual să se stingă și să dispară definitiv; pe de altă parte, ca intensitate de afecte și efort de voință, instinctele sunt, de obiceiu, cu mult superioare nevoilor.

Atît unele cît și altele se impun conștiinței noastre prin *afectele* respective, prin dorințele pe cari le deșteaptă în noi. Rolul gîndirii raționale se mărginește, în toate cazurile, la acela de a găsi mijloacele de a satisface aceste dorințe, evitînd la maximum orice efecte neplăcute cari s'ar putea ivi în operația de satisfacere a dorinței corespunzătoare.

Prin introspecțiune personală, fiecare poate verifica valabilitatea absolut generală a acestor adevăruri elementare ale psichologiei.

* * *

Să trecem acum la definiția psicho-fiziologică a obiceiului și la regimul afectiv corelat acestuia.

Obiceiul corespunde unei modificări superficiale, cu caracter de permanență, a sistemului nervos central: el creează corelații noi, neînăscute, în sistemul nervos central. Această modificare se realizează prin repetarea constantă a unei anumite activități fizice sau psihice, care, la început, e conștientă și vrută, dar care, cu timpul, pe măsură ce deformarea nervoasă se stabilește, tinde să ia caracterul unui automatism: la o anumită incitație, răspundem automat cu aceeaș acțiune. După cum există obiceiuri corespunzînd acțiunilor fizice, există și obiceiuri în mecanismul psihic rațional. Ele au acelaș substrat structural. Din punct de vedere psihic afectiv, obiceiul de orice categorie se manifestă printr'un *impuls* de a face așa cum ne e obiceiul și printr'un afect pozitiv — plăcere — cînd urmăm acestui impuls și negativ — neplăcere —, cînd suntem împiedecați a ne urma obiceiul. Prin existența acestor afecte, obiceiurile tind să impună rațiunii să caute mijloacele de a le da satisfacție.

Să considerăm acum marile sentimente: ura, mîndria, teama etc., cu diferitele lor variante și aspecte. Fiecare din ele

corespunde unor detalii de organizare și corelație ale sistemului nervos, atît central cît și inferior, de o amploare și o complexitate cum n'o întîlnim la niciuna din categoriile precedente; dispozitivele organice cari corespund sentimentelor sunt orînduite astfel ca să zguduie și să mobilizeze în serviciul lor, întregul organism atunci cînd sunt deslănțuite în plină activitate. In fața afectului lor înghiață și amuțesc toate celelalte: marile sentimente predominante îngenunchie și stăpînesc toate celelalte impulsuri, instincte și nevoi organice, oricît de puternice. Caracteristica — și în acelaș timp origina puterii lor — stă în mobilizarea în favorul lor a torentului sanguin, prin legăturile directe pe cari le au cu inima și aparatul circulator [1]).

Aceste noțiuni odată sumar puse la punct — și cerem iertare cititorului că am fost obligați neapărat s'o facem pentru înțelegerea celor ce urmează —, putem purcede la caracterizarea generală a mobilelor activității umane, clasificîndu-le în mod logic și consecvent.

In scurgerea timpului, majoritatea acțiunilor umane se rezumă — la oamenii de rînd —, la satisfacția impulsurilor corespunzătoare nevoilor și obiceiurilor și din cînd în cînd a instinctelor.

Aceasta e viața „de toate zilele" cenușie, fără relief, fără bucurii și dureri, fără personalitate și — caracteristic! — *fără istoric* în memoria individului însuș: chiar pentru indivizii mai inferiori, linia mare, directiva de viață e definită totdeauna de un sentiment predominant, de o pasiune. Și tot atît de caracteristic este că noi nu trăim cu adevărat intens și conștient, decît atîta cît suntem sub stăpînirea unor puternice sentimente. Numai aceste fixează datele „memorabile", icoanele vii înscrise în arhiva amintirilor. Nu vom intra în explicația psihofiziologică a faptului, ci ne mărginim la constatarea generală pe care fiecare o poate confirma din proprie experiență.

Dintre toate sentimentele, cel care lasă urmele cele mai adînci și durabile este iubirea. Abia în urmă vin, în ordine descrescîndă a efectelor, mîndria, teama și ura.

Poate că nu e lipsit de interes pentru intuirea acestor abstracțiuni psihologice să dăm un exemplu sugestiv, din viață, care să ilustreze succesiunea și ierarchia intensității afectelor de diferite categorii: un om citește o carte pasionantă, dar e nevoit

[1]) Aci, în această observație perfect justă a poporului, stă explicația că acesta pune sediul sentimentelor în inimă.

să-şi întrerupă citirea pentru a-şi satisface foamea. Cînd să se aşeze la masă iată că îi vine o vizită care îi satisface vanitatea sau curiozitatea. A uitat de masă. Noul afect intensiv a făcut să tacă cel dintîi. Dar un incendiu izbucneşte în acel moment şi omul nostru fuge fără să mai ţină seama de sentimentul care îl stăpînea cu un moment înainte. Cînd casa e în flăcări, află însă cu spaimă că unul din copiii iubiţi se află înlăuntru: biruind frica morţii se aruncă în flăcări spre a-l salva.

*

Credem că după cele de mai sus propoziţia următoare are un conţinut precis pentru fiecare cititor: *cauzele acţiunilor individuale din fiecare moment sunt afectele predominante în acele momente.* La temelia acestor afecte stau fie obiceiuri, fie necesităţi organice, fie instincte sau sentimente. Acestea din urmă sunt cele mai puternice, iar ordinea în care le-am înşiruit este şi aceea a intensităţii crescînde a afectelor posibile şi a ierarhiei lor.

O a doua propoziţie, care nu mai are nevoie de lămuriri suplimentare, dată fiind evidenţa ei, este următoarea: *determinante pentru structura şi activitatea socială sunt obiceiurile* — de gîndire şi de acţiune — *şi sentimentele.*

*

Cu aceste lămuriri prealabile, ne-am apropiat oarecum de soluţia primei probleme, acea a definirii spiritualităţii: se dovedeşte că *la temelia spiritualităţii stă afectivul.*

Pentru a face un pas mai departe, trebuie să lămurim relaţiile dintre afectiv, temperamental, cogniţional şi raţional.

Ce înseamnează „temperament" — nervos, sanguin, bilios, etc.? Temperamentul este în legătură cu tonicitatea (intensitatea acţiunii) diferitelor activităţi ale sistemului nervos şi e condiţionat de o predominanţă fiziologică congenitală a unor anumite detalii ale structurii nervoase şi ale secreţiunilor humorale. Temperamentul ca atare neavînd nimic de a face cu spiritualitatea — o aceeaşi spiritualitate fiind compatibilă cu orice temperament —, nu ne vom ocupa cu această problemă care iese din cadrul preocupărilor noastre. Nu tot astfel stă lucrul cu *caracterul.*

Analiza amănunţită ca şi etimologia cuvîntului ne arată în perfect acord că înţelegem prin *caracter* ansamblul proprietăţilor specifice ale unui individ *privit din punct de vedere social.*

Caracterul definește felul specific și *caracteristic* în care fiecare individ reacționează în diferitele împrejurări ale vieții.

Fără a intra în amănunte distingem în caracter două părți cu total deosebite: partea temperamentală, înăscută, moștenită, și partea spirituală, nouă, creată *prin educație.*

Fondul distinctiv al caracterelor îl formează înainte de toate predominanța constantă a unor anumite sentimente asupra celorlalte și prin aceasta rolul caracterului indivizilor componenți ai unei societăți apare de o importanță de primul ordin.

Să mai facem un pas și suntem aproape de definiția noastră Ne rămîne numai să stabilim relațiile dintre afecte, cunoaștere și gîndirea rațională.

Ele se pot defini prin două propoziții, a căror valabilitate generală e mai convenabil să și-o verifice oricine prin autoanaliză.

1. Sforțarea de gîndire rațională are totdeauna drept origină *un scop* bine definit, pe care îl fixează *o dorință.* Gîndirea rațională e deci un instrument în slujba afectivului.

2. O mare parte din cunoștințele, amintirile, ideile noastre sunt, mai mult sau mai puțin, nuanțate afectiv iar unele idei sunt chiar foarte strîns legate de marile sentimente. Existența acestor idei cari devin ținte abstracte de activitate, de un interes totdeauna transcendent interesului și vieții individuale determină activitatea socială *voită și potențată* a individului. In ele se află izvorul tuturor progreselor și înoirilor în toate domeniile.

Acum putem defini spiritualitatea unui individ: *„ea este ansamblul de proprietăți spirituale specifice, cari determină în fiecare moment și împrejurare activitatea lui socială“*.

Astfel definită noțiunea are un caracter complex, dar destul de bine precizat. Distingem, în spiritualitatea astfel definită, trei categorii de factori bine diferențiați: 1. *Obiceiurile* (inclusiv datinele acceptate nejudecat). 2. *Ideile de cari sunt legate sentimentele predominante.* (Vom designa ansamblul lor cu un termen scurt și cuprinzător: **Idealitatea**, și în fine 3. Elementele de cunoaștere utilizate de individ în activitatea lui socială, sau mai pe scurt *cunoștințele social eficiente.*

Odată spiritualitatea individului, — considerat ca element al grupului social, — bine definită, putem trece fără greutate la definirea *spiritualității unui grup social* [1]).

---

[1]) Se evită intenționat definirea naturii „grupului“ : națiune, clasă, castă, partid etc.

Enunțăm apodictic — propoziția avînd un caracter de evidență care nu mai necesită explicații — : *un grup social se definește și apare ca existent prin spiritualitatea concordantă a componentelor sale individuale.* El se exteriorizează prin concordanța activității componentelor și se caracterizează psichic prin sentimentul de solidaritate între elementele lui.

Nu toate categoriile de componente ale spiritualității individuale contribuesc în aceiaș măsură la stabilirea spiritualității de grup. Determinanta esențială a existenței și coherenței grupului e *idealitatea de grup*, în sensul în care am definit-o mai sus. Abia în al doilea rînd intervine concordanța obiceiurilor. Cît despre „cunoștințele social eficiente", ele nu sunt necesare pentru *existența* grupului, ci pentru *eficiența* lui socială.

Din cele de mai sus se deduce ca un corolar evident următoarea propoziție de o incontestabilă valabilitate: **coherența și puterea unui grup social e determinată exclusiv de unitatea și intensitatea idealității lui.** *Eficiența* lui — în sensul creării de organizațiuni bune și durabile — depinde de calitatea elementelor de cunoaștere și a directivelor de acțiune de care dispune.

Cele de mai sus sunt valabile pentru orice categorie de „grup" social— asociație, clasă, castă, partid etc, pînă la națiune sau grup de naționalități în simbioză.

*

Acum suntem în măsură să rezolvăm fără dificultate problema de temelie pe care ne-am pus-o la începutul acestui studiu. O vom despărți însă în două, după cum, implicit, este despărțită însăși întrebarea inițială.

*Este posibil ca un om singur să creeze o spiritualitate nouă, de grup și, prin aceasta, un grup social eficient?*

Da! Dacă este în stare să creeze o *idealitate* nouă și să o aducă la o intensitate și unitate suficientă în sufletele componentelor grupului. Dar crearea unei idealități noui, înseamnează, precum am văzut, *conexarea intimă dintre anumite idei și unul sau mai multe din marile sentimente*, creînd astfel o serie de dominante în linia de activitate socială a indivizilor.

Vom vedea mai tîrziu condițiile reușitei. Deocamdată în limitele pe cari ni le impune cadrul acestui articol, trebuie, pentru a controla valabilitatea raționamentului de mai sus, să comparăm concluziile lui cu datele de fapt pe cari ni le oferă istoria și actualitatea. Ele ne dovedesc concordant că un mare

inspirat poate crea o idealitate nouă şi poate s'o facă să se deştepte şi să se intensifice mai întîiu într'un grup mic, prezentînd anumite caractere specifice de rezonanţă.

Acum, a doua parte a temei: *Este posibil ca un grup procentual puţin numeros să schimbe spiritualitatea unei mari mase?* Istoria ne arată că grupele *coherente de o idealitate unitară şi potenţată* au fost capabile să modifice durabil spiritualitatea maselor, imprimîndu-le idealitatea lor cea nouă şi realizînd prin aceasta o modificare durabilă a organizaţiei şi a funcţionării colectivităţilor umane.

Analiza mecanismului intim al acestor procese de importanţă primordială pentru evoluţia şi progresul colectivităţilor umane, va face obiectul unui studiu viitor.

**Dan Rădulescu,**
profesor la Universitatea din Cluj.

# Imperativele morale în viaţa economică

## I.

In geneza, istorică şi logică, a Statului condiţia fundamentală este existenţa unui grup social închegat în temeiul unei ideologii comune care cuprinde: conştiinţa înrudirii de sînge, interpretarea identică a lumii împrejmuitoare (credinţe religioase, practici privind dobîndirea mijloacelor de subsistenţă etc.), respectarea ierarhiei sociale pornind dela ierarhia vîrstelor şi a sexelor, astfel că, în sfîrşit, acest grup să reprezinte o unitate cît se poate de perfectă faţă de alte grupuri sociale. Nu orice izolare a unui grup faţă de celelalte dă naştere Statului, ci abia cînd începe lupta pentru spaţiul geografic necesar existenţei grupului şi cînd „roirea“ nu mai e posibilă din cauza îngustării spaţiului, aşa că conflictele între grupuri nu pot fi înlăturate şi grupurile în luptă sunt împinse să organizeze cooperarea membrilor săi în vederea apărării şi atacului. Această organizare, politică, se desfăşoară acuma într'o direcţie opusă „roirii“, avînd anume tendinţa de a prinde într'o unitate mai largă toate unităţile sociale „înrudite“ întreolaltă, cari şi-au păstrat conştiinţa originii comune, recunoscîndu-se prin graiul comun, tradiţiile şi credinţele comune ca făcînd parte din aceeaş comunitate — opusă altor comunităţi „de alt neam şi de altă lege“.

Aşa vedem în Egipet, în Grecia şi Italia organizîndu-se mai întîiu „cetăţile“, cari cuprind grupuri familiale păstrînd amintirea unei descendenţe comune directe, iar apoi începuturi de alianţe între cetăţile de aceeaş „naţionalitate“ împotriva „barbarilor“, adică a unor oameni cari vorbesc altă limbă şi se închină la alţi zei. Din luptele aceste au rezultat neîncetate prefaceri, suprapuneri, amestecuri şi despărţiri de grupuri sociale, totaşa neîncetate prefaceri „interne“ în vederea închegării solidarităţii, a omogeneităţii grupului pentru a-i spori puterea de rezistenţă sau puterea de expansiune.

Totdeauna deci ţinta grupului social în luptă cu altele va fi de a ajunge la o unitate cît se poate de desăvîrşită, de a înlătura înăuntrul grupului toate conflictele între părţile sale componente. Grupul iniţial în care ideologia comună exclude orice conflict intern, rămîne prototipul tuturor unităţilor născute din nevoia de a lărgi comunitatea. Această imagine a comunităţii perfecte, susţinută de conştiinţa morală a membrilor ei şi întărită prin tradiţie, credinţe religioase şi prin „legi“ edictate de conducătorii grupului, de bătrînii înţelepţi, de patriarhii şi părinţii cari au grija împlinirii legilor de către toţi, rămîne „idealul“ oricărei organizaţii sociale menite să asigure perpetuarea grupului, mai ales cînd existenţa lui e ameninţată de duşmani din afară.

Notăm deci că Statul se naşte, şi din punct de vedere istoric şi logic, din această năzuinţă a grupurilor sociale umane de a-şi păstra unitatea, individualitatea. faţă de grupuri *străine,* adică de alt *neam* şi altă *lege*. Linia pe care se desfăşoară închegarea Statului îşi are începutul în comunitatea morală perfectă, reprezentată prin grupul familial, şi tinde spre un termen final însemnat prin grupul cel mai larg în care conştiinţa originii comune poate forma baza unei solidarităţi interne îndreptată împotriva celor de alt neam. Acest termen final e reprezentat prin *naţiune*.

Ceea ce numim naţiune se defineşte prin momentul istoric al raporturilor între grupurile sociale. Astfel Atenienii reprezintă o naţiune faţă de Lacedemonieni, Tebani, Macedoneni etc., dar Grecii sunt o naţiune faţă de „barbari“. Totaşa Germanii erau divizaţi într'o mulţime de naţiuni, pînă ce opoziţia faţă de Romani trezi „conştiinţa lor naţională“.

Din cele spuse rezultă că orice Stat este naţional, adică trebue să se întemeieze pe un substrat omogen din punct de

vedere biologic şi ideologic, dar nu orice naţiune trebue să fie organizată într'un Stat. Naţiunea cuprinde numai posibilităţi de închegare şi lărgire a unui Stat, — cînd împotriva ei se ridică altă naţiune. S'ar părea că Statul nu trebue să fie naţional, d. ex. imperiul Roman sau imperiile coloniale moderne. Aceste organizaţii politice se nasc prin suprapunerea unei naţiuni cuceritoare, imperialiste, peste naţiuni subjugate, cari, cîtă vreme nu sunt asimilate şi îşi păstrează încă puterea de rezistenţă şi conştiinţa unităţii lor faţă de cuceritor, sunt în stare de războiu permanent faţă de stăpînii lor. Transformarea sclavajului individual în servitudine colectivă nu schimbă esenţa Statului, care nu poate fi decît naţional. Ceea ce se vede din tendinţa imperiilor de a deveni State prin asimilarea celor supuşi, prin tendinţa de a distruge individualitatea naţiunilor supuse. Imperiul roman a atins în această privinţă, într'un moment dat, limita extremă a puterii de asimilare, cunoscută în istorie. Invaziile barbarilor, decadenţa, biologică şi ideologică, a naţiunii dominante, au distrus unitatea naţională a imperiului roman. Europa se fărămiţează iarăş în naţiuni cari, la rîndul lor, năzuesc să se organizeze în State, în comunităţi omogene, în temeiul „conştiinţei naţionale“, a ideologiei comune. Procesul acesta de constituire de State naţionale omogene, după imaginea comunităţii morale perfecte, care, istoric şi logic, formează „idealul“ spre care se îndreaptă toată străduinţa individuală şi colectivă a oamenilor, încă nu e terminat în Europa. Se dau încă lupte aprige între naţiunile europene, asemănătoare luptelor ce se dădeau între cetăţile greceşti. Lăsăm la o parte obiectivele acestor lupte colonii, revendicări teritoriale în Europa, conflicte economice etc.). Ne propunem să lămurim aci numai problema politicei „interne“ ale Statelor europene, problema mişcărilor sociale cari au impiedicat şi impiedică încă înfăptuirea de State cari să se apropie de idealul comunităţii perfecte, aşa cum a descris-o *Platon* în Republica sa.

II.

Vorbind de o comunitate „ideală“, asta nu înseamnă să nu ţinem seama de natura omenească. Omul nu este înger, conflicte între indivizi sunt totdeauna posibile: conflicte între soţi, între părinţi şi copii, între locuitorii unui sat, între patroni şi muncitori etc. Dar pentru ca o comunitate în luptă cu alte comunităţi, deci un Stat, să dăinuiască, să-şi păstreze unitatea, aceste

conflicte trebuesc rezolvite în aşa fel încît ele să nu slăbească puterea comunităţii sporind în acelaş timp pe cea a comunităţilor străine. Conflictele interne deci n'au voie să ia aspectul şi caracterul unui *războiu civil în care părţile combatante să fie aţîţate la luptă şi susţinute de agenţi ai unor comunităţi „străine“*. Luptele şi rivalităţile înăuntrul comunităţii, deşi păgubitoare totdeauna cînd depăşesc anumite limite, nu schimbă totuş structura ei, dacă nu sunt desprinse şi întreţinute prin amestecul unor comunităţi străine, cu tendinţa de a distruge solidaritatea internă a comunităţii deci de a o *desfiinţa*. Aceste antagonisme interne deci, pentru ca să nu atingă şi să nu ştirbească *fiinţa* comunităţii, trebue să rămînă în limitele unor conflicte *interindividuale*, rivalităţi între şefi, între generaţii etc. In anumite condiţiuni ele pot lua proporţii mari, zguduind tot Statul, de pildă lupta între Cesar şi Pompeius. Acest conflict nu primejduia, în constelaţia „internaţională“ de atunci, existenţa Statului roman, ci era un duel între doi oameni politici fiecare năzuind a deveni stăpîn al Imperiului ajuns, prin evoluţia sa, la punctul de a nu putea fi guvernat decît de un „monarh“.

Evoluţia dela *Cetate* la *Impărăţie* a trecut prin faze intermediare caracterizate prin schimbările constituţiei romane, ale formelor de guvernamînt, începînd cu regalitatea protoistorică, trecînd la republica aristocratică, apoi la democraţie (prin emanciparea progresivă a plebeilor) şi ajungînd în sfîrşit, după desfiinţarea tuturor Statelor străine înstare să opună rezistenţă, la forma definitivă: la monarhia militară şi birocratică. Impotriva tuturor teoriilor politice cari susţin o schimbare ciclică a formelor de guvernamînt (Aristotel), sau o oscilaţie dela libertate la constrîngere în jurul unui punct optim de echilibru (Pareto), monarhia militară-birocratică se menţine în Apus pînă în secolul IV d. Hr., în Răsărit pînă în secolul XV d. Hr. Dăinuirea Imperiului bizantin prin mai bine de o mie de ani, fără schimbarea formei de guvernamînt desminte toate teoriile evoluţioniste cari afirmă că această schimbare e necesară şi determinată de forţe imanente societăţii, de procese *intracomunitare* desprinse de circulaţia elitelor sau de lupta între clasele sociale, de creşterea volumului sau a densităţii sociale etc.

Noi am afirmat şi afirmăm, nu în mod dogmatic ci în forma unei ipoteze ce trebueşte verificată prin datele istoriei, că schimbarea formelor de guvernamînt (sau în general schimbarea structurii sociale) depinde de raportul Statului cu celelalte State

străine sau în general de raportul societății cu mediul). Procesele politice interne cari duc la schimbarea formelor de guvernamînt își dobîndesc înțelesul și semnificația numai din „constelația internațională“, prin natura contactului între comunitățile politice.

Ca ilustrare clasică poate servi istoria Grecilor, care duce și ea dela *Cetate* la monarhia macedoneană și apoi, după și prin dominațiunea romană, la monarhia bizantină, cum și istoria Romanilor care prezintă aceleași faze.

Dar mai interesantă ne pare verificarea ipotezei prin procesele ce s'au desfășurat după fărămițarea Imperiului roman într'o mare mulțime de State, mai bine zis de domnii, cari la început ne amintesc înjghebările politice protoistorice, trecînd apoi la forma mai precisă a Statului ierarhizat, și avînd în timpurile noastre tendința de a se organiza ca imperii după tipul celui bizantin. Unii teoreticieni sunt dispuși să creadă că Statele dictatoriale de azi se vor întoarce la democrație, după o lege naturală; noi susținem că fascismul și hitlerismul au creiat o formă definitivă de organizație a Statelor europene, spre care năzuesc toate națiunile formate pe teritoriul imperiului roman apusean, chiar dela zămislirea lor. O întoarcere la forma așazisă democratică, sau o prăbușire spre stînga extremă cu instituirea „dictaturii proletariatului“ ar fi cu putință numai în urma unui războiu nenorocit, care le-ar deschide unor „agenți străini“ drumul spre destrămarea acestor State naționale, acestor comunități cît se poate de perfecte, adică impermeabile față de orice încercare a Statelor străine de a deslănțui în interiorul lor lupte de partide susținute de străinătate, de agenții diferitelor „Internaționale“. In ipoteza deci că Statul nu poate fi decît național, el fiind expresia năzuinței unui grup social omogen de a-și dobîndi, păstra și spori *ființa* proprie față de alte grupuri „străine“, noi vom analiza fazele principale prin cari au trecut națiunile europene, dela desfacerea Imperiului roman pînă la consolidarea Statelor naționale, reprezentate în forma lor definitivă prin Italia și Germania.

III.

Intîia națiune care a ajuns la organizarea unui Stat național a fost cea *elină*. Imperiul bizantin, la început încă păstrînd limba oficială latină și considerîndu-se nu numai în drept dar și obligat să restabilească unitatea Imperiului, s'a transformat în-

tr'un Stat național elin, înlăturînd toate influențele ce i-ar fi putut știrbi unitatea. El prinse în hotarele sale întreaga națiune elină, plămădită prin dominația macedoneană și apoi cea romană într'un aluat omogen. Important este să notăm că substratul uman în Imperiul bizantin era închegat într'o unitate printr'o conștiință națională puternică, susținută și nutrită neîncetat de cunoașterea trecutului, de orgoliul superiorității culturii eline față de toate celelalte națiuni și în primul rînd față de Romani. In clipa ce se puse problema conducerii bisericii creștine, Grecii au refuzat să accepte primatul episcopatului roman, organizîndu-și biserica lor națională. Prin acest fapt fu înlăturată primejdia unui vecinic amestec al unei puteri spirituale din afara hotarelor Statului. Pe de altă parte barbarii, de alt neam și altă lege, lungă vreme n'avură posibilitatea să influențeze, într'un fel sau altul, ideologia elină, fie prin propagandă religioasă sau prin răspîndirea de idei revoluționare, ridicînd pe cei săraci împotriva celor bogați etc. In acest fel se explică stabilitatea structurii Statului bizantin.

In Apus, după cotropirea barbară, întîiu un substrat social amorf și haotic, care însă limpezindu-se lăsă să se întrevadă contururile unor noui națiuni. Ori, în fața acestei tendințe de diferențiere și consolidare de unități sociale „autonome", continuă tendința de păstrare a unității Imperiului, deci de constituire a unor puteri *supra-* sau *internaționale.*

Intîia putere care încercă această restabilire a unității Imperiului a fost *Biserica romană.* Organizația ei unitară, rigid ierarhizată, pregătirea tot mai temeinică a clerului, păstrarea limbei latine în cult și ca limbă oficială în administrație, îi înlesni Bisericii să pună stăpînire spirituală asupra tuturor națiunilor intrate în raza ei de influență. Fărămițarea și instabilitatea organizațiilor politice precum și ascendentul spiritual al clerului cult asupra unor popoare inculte, superstițioase și prin afectivitatea lor neatinsă de scepticism rațional predispuse la religiozitate și supunere față de reprezentanții puterii divine, toate aceste elemente îi îngăduiră Bisericii romane să se gîndească la întemeierea unei teocrații care să țină subt ascultare pe toți „domnii" mari și mărunți. Aplicînd principiul „divide et impera", politica papală se puse în calea consolidării de State naționale, mai ales cînd aceste nu se puneau necondiționat în slujba Bisericii. Luptele cari s'au dat împotriva „internaționalei catolice" din partea națiunilor europene sunt cunoscute, și Principele lui Machiavelli

ne arată cum Papii au ştiut să zădărnicească toate încercările de unire politică a Italienilor, cu ajutorul „Statelor catolice", Spania şi Franţa.

Dar regii Angliei şi o mare parte din principii germani au rupt legăturile cu Roma, pentru a scăpa, în politica internă, de neîntreruptele uneltiri ale unei puteri străine. Războaele crîncene ce au urmat acestor „reforme religioase", fiecă e vorba de războae civile (în Franţa de pildă) sau între State (războiul de 30 de ani) ne arată ce putere internaţională formidabilă se opunea consolidării Statelor naţionale, dat fiind că un Stat naţional fără biserică naţională e lipsit de suportul cel mai puternic al solidarităţii interne.

A doua „internaţională" e reprezentată prin nobilimea feodală, care intră în concurenţă cu biserica romană. Şi ea năzui spre o organizare unitară şi ierarhizată. Dar opoziţia bisericii pe deoparte şi rivalităţile între principi pe de altă parte zădărnici restabilirea unităţii imperiului după modelul roman, mai ales că diferenţierea naţională nu le îngădui nobililor să se constitue într'o unitate omogenă, într'o „naţiune". Nu lipsesc tendinţe în această direcţie: limbă comună (cea franceză), conubiu neîngrădit de consideraţii naţionale etc. Principii îşi împart teritoriul Europei după interesele lor familiale (dinastice) fără privire la naţionalitatea supuşilor. Înăuntrul nobilimii avem o circulaţie liberă peste toate hotarele naţionale. Prinţul Eugen de Savoia devine general austriac, Descartes, francez şi catolic, ia servicii în armate străine din punct de vedere naţional şi fără a considera dacă aceste armate luptă pentru catolici sau protestanţi. Doar războaele împotriva necredincioşilor că mai împing la început la o înţelegere între principi, dar în general ele nu împiedică rivalităţile şi războirile între principii creştini, pentru dobîndirea şi păstrarea de domnii, ceea ce cunoaştem îndeajuns din istoria noastră naţională. Iezuitismul internaţional al bisericii îşi găseşte pendantul în „machiavelismul" nobilimii. A treia „internaţională" se iveşte cu ascensiunea burgheziei şi tendinţa ei de a lua locul clerului şi al nobilimii în conducerea Europei. Născută în Anglia, această mişcare trece în Franţa, provoacă aci sîngeroasa revoluţie din 1789 în care nobilimea şi clerul se prăbuşesc făcînd loc burgheziei. De aci înainte începe acţiunea sistematică a internaţionalei burgheze organizată în francmasonerie. Pretutindeni se formează nuclee revoluţionare, agenţii burghezi cutreeră toată Europa şi subminează poziţiunile bisericii

şi ale nobilimii. Machiavelismul aristocraţiei e înlocuit prin „liberalismul“ burghez. Lipsa unei limbi comune e înlocuită prin poliglotismul comerciantului. Invăţarea limbilor europene a rămas ca un postulat al internaţionalei burgheze pentru consolidarea stăpînirii ei în Europa. La noi de pildă, în şcolile secundare, elevii învaţă patru limbi pentru a deveni „europeni“ — pînă la elaborarea unei limbi comerciale internaţionale (esperanto sau volapük). A patra „internaţională“ este cea jidovească. Liberalismul burghez e înlocuit prin „comunism“. Această internaţională are însă un aspect specific, deoarece se sprijină pe o organizaţie cimentată prin secole şi susţinută de fanatismul religios al teocraţiei iudaice. Născută în Franţa, alături şi pe lîngă internaţionala burgheză, ea s'a răspîndit apoi în Anglia şi Germania şi a deslănţuit după războiul mondial o serie de revoluţii, dintre cari cea din Rusia a izbutit pe deplin, ridicînd la stăpînire pe agenţii comunismului iudaic. De aici ea năzueşte a surpa temeliile Statelor europene pentru a opri consolidarea lor în State *naţionale*, adică în unităţi omogene impermeabile faţă de orice „internaţională“, care să le distrugă *fiinţa*. Francmasoneria şi prin ea Societatea Naţiunilor au intrat în mîinile internaţionalei jidoveşti, care tinde să joace în Europa rolul ce l-a avut pe vremuri biserica romană, apoi nobilimea şi în urmă burghezimea.

Ori, în cursul acestor lupte pentru egemonie între diferitele „internaţionale“ şi chiar prin aceste lupte s'a structurat tot mai mult substratul uman în Europa în direcţia închegării de „naţiuni“, adică a unor unităţi omogene din toate punctele de vedere, avînd ca bază conştiinţa originii comune şi o „ideologie“ care nu îngădue individului să se desprindă de comunitate, să calce normele morale, religioase şi politice menite să asigure dăinuirea comunităţii. Individul e oprit a activa în „internaţionale“ şi trebue să-şi îndrepte toate străduinţele spre înfăptuirea şi întărirea solidarităţii interne. Această închidere a comunităţilor naţionale, realizată în Italia şi Germania, nu înseamnă însă o izolare şi o duşmănie faţă de alte comunităţi, deci, cum ar vrea unii să arate, o primejduire a păcii, ci e singurul mijloc de pacificare a Europei printr'o înţelegere între naţiuni, unde niciuna din ele nu are şi nu poate avea pretenţii de cuceriri şi de expansiune teritorială în Europa, dat fiind că orice înglobare de elemente eterogene neasimilabile în corpul naţiunii proprii trebue să producă tulburări şi revoluţii interne precum şi războae externe.

Problema timpurilor noastre este deci desăvîrşirea omoge-

neităţii în Statul naţional, prin asimilarea sau eliminarea elementelor eterogene. E singura cale pentru a înfăptui „pacea eternă". Dacă în tratatul lui Kant despre Pacea eternă înlocuim termenul său de „republică" prin termenul de „Stat naţional", dobîndim cea mai clară rezolvire a problemei. Inlăturarea amestecului străinătăţii în politica internă, devenită realitate prin închiderea Statului naţional şi eliminarea elementelor eterogene dinăuntrul său, deschide drumul spre o înţelegere reală şi durabilă între naţiuni.

## IV.

Susţinem deci că transformările politice în Europa, îndeosebi schimbările formelor de guvernămînt, se datoresc ciocnirii duor forţe sociale de direcţie opusă. Una merge pe linia menţinerii unităţii Europei aşa cum se înfăptuise în imperiul roman, alta porneşte dela zămislirea nouilor naţiuni mergînd în direcţia desăvîrşirii fiinţei lor. Procesele cari se desfăşoară se complică şi prin faptul că şi înăuntrul fiecărei naţiuni acţionează forţe centripete cari se încrucişează cu forţele cari tind a menţine unitatea Europei prin oprirea consolidării naţiunilor. Adică „internaţionalele" sunt forţe centripete din punct de vedere european, centrifuge cînd trec prin cîmpul naţiunilor şi considerate din punct de vedere al evoluţiei naţionale. Sunt teoreticeni dar şi oameni politici practici cari observînd acţiunea forţelor în joc le confundă, neputînd distinge direcţia lor. Astfel unii susţin că forţele centripete „europene" contribuesc la consolidarea naţională, pe cînd forţele centripete naţionale sunt o primejduire pentru unitatea naţiunii, deoarece provoacă „turburări interne", sunt „împotriva ordinei de Stat". Ei confundă aci reacţiunea forţelor centripete naţionale împotriva acţiunii centrifuge ale forţelor europene (internaţionale), cari însă din punct de vedere al unităţii Europei (după modelul roman) sunt centripete (deci „conservatoare"). Această reacţiune trebue să tulbure ordinea internă actuală într'un Stat naţional în formare, a cărui ordine actuală din punct de vedere naţional e desordine şi anarhie, adică îl supune stăpînirii „internaţionalei", de orice fel ar fi.

Forţele centripete *naţionale* trebue să sfarme orice fel de particularism, fie individual sau colectiv, care în constelaţia internaţională europeană duce în mod necesar la servitudine naţională, deoarece particularismul e născut şi susţinut de forţele internaţionalelor. Luptele de partid împing la alianţe de partid

internaționale: catolicii cu catolicii, proletarii cu proletarii, burghezii cu burghezi, aristocrații cu aristocrați etc. Dacă înăuntrul națiunii există particularisme, tendința către unirea națiunii (tendință născută din firea ei) trebue să producă o organizație deasupra particularismelor, o *elită națională* imună față de acțiunea forțelor internaționale. Procesul care a dus la închegarea Imperiului bizantin începe dela punctul cînd încetează roirile comunităților grecești și cînd în Grecia se formează o pătură intercomunitară, deci o pătură „internațională" din punct de vedere al particularismului cetăților Grecești.

Poeții (Homer), filosofii („sofiștii") pregătesc disoluția ideologică a cetăților, iar Filip, regele Macedoniei, încearcă prima unire politică a Grecilor, după ce încercările Spartei și Atenei dăduseră greș. In cursul acestor prefaceri cetățile grecești sunt bîntuite de lupte de partide și revoluții, „democrații" punîndu-se în slujba Atenei, iar „oligarhii" în slujba Spartei. La noi s'au dat lupte asemănătoare în preajma Unirii, și astăzi încă particularismele regionale produc efecte similare. Pe alt plan însă se desfășoară la noi luptele de partid subt influența „internaționalelor" europene, cum pe alt plan stau luptele interne grecești subt influența politicei externe a Romanilor și subt presiunea Turcilor, iar azi subt înrîurirea politicei franceze, engleze și italiene.

*Mișcarea de dreapta* a început în Europa odată cu trezirea conștiinței naționale și se caracterizează prin formarea unor elite legate de substratul „național", etnic, și refractară față de orice influență străină. Poeți, gînditori, oameni politici, „naționaliști", deci de „dreapta", s'au ivit pretutindeni în sînul națiunilor. Aceste elite au paralizat acțiunea internaționalelor și au prins în cîmpul lor de atracție si pe cei ce lucrau, mulți fără să știe, în folosul puterilor antinaționale. Așa preoții, aristocrații, burghezii, au fost „naționalizați", tot mai mult legați de mulțimea condusă, în primul rînd cei ce erau de aceeaș origine etnică, dar și mulți de obîrșie „străină".

Ultimul atac împotriva curentului naționalist în Europa, care tinde spre o structurare definitivă a națiunilor și la stabilirea unui echilibru între națiuni, îl încearcă acum Jidanii. Punînd stăpînire pe Rusia ei și-au dobîndit o bază de operațiune și caută să provoace turburări, revoluții și războae pentru a-și institui dominațiunea în Europa și, cum speră ei, asupra întregii lumi.

Atacul lor se va prăbuşi aşa cum s'au prăbuşit toate încercările celorlalte „internaţionale". Căci dacă înaintarea spre „dreapta" va suferi în Europa unele oscilaţii şi opriri, de izbînda finală nu se mai îndoeşte nimeni. Ultima internaţională, cea jidovească, va fi înăbuşită şi strivită prin consolidarea Statelor naţionale şi stabilirea de raporturi „normale", deci pacinice prin norme de drept internaţional (în adevăratul înţeles al cuvîntului) între ele.

V.

Dacă perspectivele pentru viitor se arată, mai ales în teorie, destul de liniştitoare, situaţia internă dela noi se prezintă însă extrem de îngrijorătoare. La noi internaţionala jidovească şi-a organizat o bază de operaţie, şi-a concentrat forţe formidabile şi a reuşit să oprească pentru o clipă, cu ajutorul unor partide intrate în jocul forţelor internaţionale dirijate de jidani, înaintarea victorioasă a naţionalismului. Dar lovitura făţişă a Jidanilor a desvălnit dintr'odată toate planurile lor şi a trezit reacţiunea puternică a întregei naţiuni. Adevărat este că elita burgheză deabia ieşită de subt aripele liberalismului internaţional francmasonic a capitulat cu desăvîrşire în faţa asaltului comunismului iudaic astfel că Statul nostru a ajuns să fie condus de oculta francmasonică unită cu cahalul jidovesc comunist. Dar nu mai puţin adevărat este că luptele de partide s'au ridicat acuma pe alt plan, întrucît ele nu se mai dau numai între şefii de partide în vederea acaparării puterii, ci iau tot mai mult aspectul unei lupte între cele două naţiuni: cea romînă şi cea jidovească, cea dintîiu cu obiectivul de a şi crea o elită naţională ferită de influenţe internaţionale, „europizante", a doua pentru a subjuga o naţiune, a o deposeda şi a o exploata fărămiţînd-o în familii de iobagi şi robi, avînd astfel, pe lîngă Rusia, în stăpînire o nouă ţară ale cărei bogăţii să le înlesnească înaintarea spre bolşevizarea şi cucerirea întregei Europe.

Mişcarea de dreapta, pornind acum la contraatac, trebue să-şi organizeze toate forţele şi, mai ales, să preîntîmpine orice slăbire a forţelor naţionaliste prin „ideologia" vechei elite, care continuă a flutura formulele „liberalismului şi democraţiei", ca şi cum ar fi vorba să se dea lupta împotriva unei aristocraţii privilegiate şi împotriva unui cler duşmănos burgheziei francmasonice şi ateiste, deci „reacţionar". Aceste aberaţii anacronice şi absurde au încă, din nefericire, influenţă asupra mulţimii care crede că „dreapta" înseamnă o îngrădire a libertăţilor indivi-

duale, o încătuşare a iniţiativei particulare, mai ales în domeniul economic. Toţi „afaceriştii", politicienii venali şi corupţi dar şi mulţi oameni detreabă cred că „Statul legionar" va înăbuşi şi înfrînge egoismul, libera concurenţă, va zădărnici ascensiunea individuală în domeniul economic, adică îmbogăţirea celor ce au aptitudini pentru comerţ, industrie, speculaţiuni bancare etc. Şi atunci ei preferă regimul „liberal şi democratic" subt care înfloresc toate afacerile posibile şi imposibile, ei preferă să meargă şi mai spre stînga, de teama unui regim de constrîngere şi de control al „hoţilor". Ei se tem de *prea multă morală* în domeniul economic, de prea multă cinste şi legalitate, de procurori prea severi şi de puşcării prea primitoare. Să vedem cum stau lucrurile. Poate că vom reuşi să-i liniştim întrucîtva pe aceşti prea timizi cetăţeni, fără să le putem făgădui deplină libertate în desfăşurarea talentelor şi virtuţilor lor specifice.

## VI.

Incleştată în lupta împotriva aristocraţiei şi clerului, burghezia apuseană, cea franceză întîiu, a apelat la toţi cei asupriţi şi exploataţi de aceste două stări privilegiate să se unească. „Burghezi din toate ţările uniţi-vă!" Libertate, egalitate, fraternitate pentru toată lumea; omul e născut liber; religia e superstiţie şi e menită să înlesnească clerului să exploateze mulţimea, prestigiul aristocraţilor e întemeiat pe minciună, ei sunt oameni ca noi şi sunt nişte paraziţi cari trăesc din munca mulţimii. Aşadar: revoluţie împotriva stărilor privilegiate; peste hotarele Statelor, peste legăturile bisericii trebue să se unească toţi burghezii pentru a răsturna tiranii şi oligarhia.

Libertatea aceasta neîngrădită înseamnă însă pentru burghez libertate în afaceri, aşa cum pentru aristocrat ea înseamnă libertate de a se bate cu oricine, pentru filosof libertate de a gîndi şi de a critica pe oricine. Liberalismul deci înseamnă iezuitism sau machiavelism — *economic*. Burghezul liberal vrea libertate ca să poată bate concurenţa, oriunde şi faţă de oricine fără deosebire de neam, lege, stare socială etc. Pe scurt: *afacerile sunt afaceri!* In Statele unde liberalii au pus mîna pe putere, afacerile au înflorit într'un chip nemaipomenit. Statul a fost considerat ca un rău necesar; el avea menirea să apere buzunarele „economiştilor" burghezi de o prea mare îndrăzneală a bandiţilor ordinari, dar nicidecum să împiedice libera desfăşurare a concurenţei. Politica externă era pusă tot în slujba desvoltării vieţii econo-

mice: export și import, materii prime etc. Ne putem lesne imagina, chiar fără să cetim istoria, ce efecte putea să aibă acest regim într'un Stat care nu poate satisface egoismul feroce al unei elite compusă din această specie de oameni. Dumnezeu, națiunea, dreptatea, mila, sunt noțiuni cari n'au semnificație economică, comercială, deci nu intră în ideologia liberală. Doar cunoscînd ei că alți oameni cred în aceste lucruri, ei vor simula religiozitate, naționalism, moralitate etc., pentru a cîștiga clienți și a înșela mai lesne mulțimea. Liberalul perfect, liberalul de elită chemat să guverneze în Statul burghez și democrat este prin definiție deslegat de orice obligație față de biserică, națiune, morală etc. Toate relațiile sale cu semenii săi și cu puterile supraindividuale vor lua forma contractului, a transacțiunii comerciale. Căsătoria e un contract care se încheie și se desface după voie, dar considerîndu-se cu strictețǎ interesele *economice* ale părților și ale copiilor; femeia poate fi de orice neam, numai să fie bogată; asociatul în afaceri poate fi de orice neam și lege, numai să fie rutinat în speculațiuni și să prezinte o garanție din punct de vedere economic. Afacerile particulare pot păgubi Statul, biserica, școala — numai să fie rentabile; astfel politicianul, bancherul și speculantul liberal, fie antisemit sau filosemit, se va asocia cu jidani, chinezi, englezi etc. pentru a exploata pădurile Statului, ale fondului bisericesc, pentru a construi biserici și universități, pentru a ruina pe un concurent de orice neam și lege. Afacerile nu cunosc, pentru liberalul de elită, nici patrie, nici nație, nici religie, nici familie, nici morală — el se îmbogățește prin toate mijloacele posibile. Puterea politică, smulsă din mîinile aristocrației, ale elitei politice militare, îi servește liberalului pentru a înlătura primejdia pușcăriei. Liberalul face de toate: știință experimentală, sociologie monografică, filosofie — numai să fie rentabilă. El nu atinge probleme cari l-ar putea păgubi: de pildă problema naționalistă nu e o problemă sociologică, deoarece soluționarea ei împinge la concluzii antidemocratice, antisemite și antiegalitariste. Scandalurile politice (Skoda, Cagero etc.) nu sunt subiecte pentru sociologie, nu sunt fenomene sociale „interesante“, în schimb stîna, nunta țărănească etc., prezintă interes sociologic extraordinar, colosal și mondial. Educația tineretului subt regimul burghez liberal are în vedere formarea liberalului de elită — abil, îndrăzneț, deștept, stăpîn pe mijloacele de a bate concurența. Tineretul „liberal“ se organizează după pilda celor bătrîni în bande pentru a fura creioane

şi maşini de scris, pentru a se organiza mai tîrz'u în cluburi „politice" cari pradă Statul. Deaceea şcoala liberală opreşte tineretului să construiască biserici, îl opreşte să învețe a munci fără plată în taberele de muncă, să învețe a disprețui pe cei ce „au îndrăgit străinii", pe cei ce văd în *Statul național* o **comunitate morală** înainte de toate, un grup familial care cuprinde pe toți cei de un neam şi de o lege. In această comunitate individul se naşte, creşte şi se desvoltă — dar trebue să se poarte astfel ca nicio faptă a sa să nu păgubească puterea comunității față de altă comunitate străină. Deci: egoismul său se poate desfăşura înăuntrul comunității, în concurență liberă cu ceilalți membri ai comunității, dar niciodată alături de străini în paguba „fraților" săi. „Aproapele" naționalistului romîn este fratele său romîn, pe care trebue să-l iubească, să-l ajute. Cu aceşti frați împreună el trebue să lupte împotriva duşmanilor pentru apărarea patriei. Ca ostaş el trebue să-şi iubească şi să-şi ajute camarazii, ca soț el îşi iubeşte soția de oarece e romîncă şi e mamă de romîni, ca părinte îşi iubeşte copiii, viitori ostaşi şi viitoare mame de ostaşi. El e creştin: îşi va iubi şi va ierta pe *inimicii* săi, aşa cum zice evanghelia, dar nu pe duşmani (hostes), pe cei ce-i sunt ἐχθροί dar nu πολέμιοι. Astfel şi în viața economică noua ordine socială spre care năzueşte dreapta naționalistă trebue să impună observarea normelor morale, religioase şi politice pe care se sprijină unitatea socială perfectă reprezentată prin Statul național. Cel ce păgubeşte Statul, fie ca totalitate sau în unul din membrii săi, în *folosul* unei comunități străine adică în asociație cu un străin, înlesnindu-i acestuia şi prin el comunității sale îmbogățirea şi slăbind astfel comunitatea proprie, este: imoral, păcătoş şi trădător. Moraliştii trebue să-l expună disprețului public, preoții trebue să-l afurisească, conducătorii Statului trebue să-l împuşte ca pe un nemernic trădător, ca pe un ostaş dezertor în timp de luptă.

Ridicarea hidrei comuniste iudaice împotriva națiunilor creştine cu pretenția de a le stăpîni şi exploata a izvorît din sporirea puterii comunității jidoveşti în care imperativele morale, religioase şi, acuma în urmă, şi politice, nu i-a îngăduit şi nu-i îngăduesc individului nici cea mai neînsemnată deviere dela normele instituite pentru păstrarea solidarității. Niciun Jidan nu se va alia cu un străin pentru a păgubi pe alt Jidan, niciun Jidan nu va scrie la un ziar care atacă interesele jidoveşti: religioase, economice, politice. In schimb găsim creştini şi Ro-

mîni cari scriu la ziare jidoveşti cari atacă religia, morala şi politica romînească. Şi sunt ticăloşi crescuţi în ideologia burgheză-liberală, în ideologia francmasonă internaţională „europeană" cari nu se sfiesc a lupta alături de agenţii internaţionalei a patra pentru dărîmarea Statului naţional, pentru distrugerea comunităţii morale romîneşti.

Mihai Eminescu n'a fost antisemit, n'a fost antigerman, antifrancez — n'a fost xenofob — dar a fost „naţionalist", şi ca naţionalist văzînd la noi aplicarea principiului liberal „afacerile sunt afaceri", văzînd cum francmasonii noştri distrug neamul romînesc aliindu-se cu străinii veniţi în ţară ca duşmani (hostes) pentru a prăda şi pentru a trăi ca domni din sudoarea băştinaşilor a scris nemuritoarele versuri ce prevestesc ideologia naţionalistă prin care se va închega comunitatea romînească indestructibilă şi impermeabilă faţă de orice influenţă străină în *orice domeniu de activitate.*

Expunerile noastre nu sunt decît interpretarea discursivă, raţională a celor patru versuri în cari genialul poet a turnat toată doctrina naţionalistă:

Cine-a îndrăgit străinii
Mînca-i-ar inima cîinii,
Mînca-i-ar casa pustia
Şi neamul nemernicia.

De aci trebue să pornească cercetările sociologice pentru a lămuri problema Statului naţional, pentru a înţelege şi explica transformările sociale, revoluţiile, războaele, schimbările formelor de guvernămînt cari au împins spre închegarea şi consolidarea naţiunilor europene împotriva „internaţionalelor".

## VII.

Un scurt epilog. Se găsesc încă azi apărători ai liberalismului şi, la noi, se ceartă două partide fiecare din ele susţinînd că reprezintă liberalismul autentic, care, aşa se afirmă, a creat Statul modern romîn. Dar în acelaş fel se poate arăta că biserica şi aristocraţia au creiat Statul, nu numai pe al nostru ci în general în Europa, atît biserica apuseană cît şi cea ortodoxă. Dar Statul şi-a dobîndit fiinţa prin *naţionalizarea progresivă a bisericii şi a aristocraţiei* şi, în sfîrşit, şi a *burgheziei.* Deci Statul s'a format în lupta naţiunii împotriva bisericii, aristocraţiei şi burgheziei — cari aveau un caracter internaţional, în teorie universalist, în realitate la început mediteran (cuprinzînd uni-

versul reprezentat prin imperiul roman), apoi european (după ivirea Mahometanilor), în sfîrşit mondial (cu excluderea Chinei, Japoniei şi a popoarelor sălbatece). Ceea ce înseamnă că Statul pentru a deveni Stat a trebuit să învingă cele patru internaţionale: clericalismul, feodalismul şi liberalismul şi să-şi creeze o elită politică naţională legată, biologic şi ideologic, de mulţimea guvernată, constituind cu ea împreună o comunitate morală, cea mai largă posibilă, numită *naţiune*. Acest proces de naţionalizare a elitelor încă nu e terminat şi în Statele naţionale moderne se găsesc încă urmele acestor „internaţionale". Astfel în Germania există o problemă catolică, iar problema irlandeză îşi are originile în antagonismul între catolicismul internaţional şi biserica anglicană naţională. John Locke în „Scrisorile despre toleranţă" admite la cetăţenie pe jidani, mahometani şi chiar pe păgîni, dar exclude pe catolici şi ateişti, deoarece catolicii *atîrnînd de o autoritate în afara Statului* primejduesc liniştea şi libertatea cetăţenească, iar ateiştii, fiindcă negînd pe Dumnezeu neagă şi revelaţia. Pe de altă parte Franţa oscilează într'un moment istoric între catolicism şi protestantism, dar catolicismul învinge (convertirea lui Enric IV) şi, în urmă, Hughenoţii sunt exterminaţi. Se poate constata însă că biserica romană trebue să facă concesiuni naţionalismului şi clerul catolic se recrutează în fiecare ţară din băştinaşi. Dacă în războiul de 30 de ani Europa se diviză în două tabere: una catolică şi una protestantă, fără privire la naţionalitate, în războiul mondial ea se diviză în tabere constituite din alianţe naţionale fără privire la confesiunea religioasă. In tabăra Germanilor stau alături de catolici, protestanţi, ortodocşi (Bulgarii), mahometani, iar în cea a Aliaţilor toate confesiunile şi religiile lumii.

Ori, în Rusia s'a observat, în timpul războiului, persistenţa internaţionalei aristocratice (mulţi ofiţeri superiori din armata rusă îşi păstraseră conştiinţa originii lor germane) precum şi a internaţionalei burgheze liberale, care pregătia revoluţia împotriva absolutismului şi a aristocraţiei privilegiate.

Fiecare Stat naţional în formare îşi are istoria sa proprie, fie că e vorba de procesul de înfrîngere a particularismului fie de cel al înlăturării influenţelor internaţionale. Astfel şi Statul nostru naţional, trecînd prin aceste faze, se găsea în preajma războiului încă în procesul de naţionalizare a burgheziei liberale. Dela Eminescu încoace naţionalizarea făcuse progrese, dar încă nu se înfăptuise o convertire totală, o schimbare adîncă a ideo-

logiei internaționaliste. „Naționalismul" liberal păstra încă acel caracter de mercantilism, de formulă menită să împingă massele la acțiune pentru liberarea fraților lor, acțiune care pentru liberali însemna însă posibilitatea de cucerire a unor provincii bogate și cu largi perspective de exploatare economică. „Ardealul fără Ardeleni!" să fi exclamat un șef liberal — iată aplicarea ideologiei liberalismului internațional la un caz concret și dovada că o parte a burgheziei noastre înota încă în apele „internaționalei" născute din revoluția franceză. Și chiar după Unire această ideologie nu cedă. Incepu anume lupta îndîrjită între burghezia liberală din Vechiul Regat și cea din Ardeal (în Bucovina și Basarabia liberalii din Vechiul Regat nu întîlniră mare rezistență) pentru cucerirea puterii în vederea exploatării economice (bănci în primul rînd și consilii de administrație). În această luptă ambele părți își istoviră forțele: Brătienii și Maniu au fost scoși din arena politică, iar cîmpul rămase deschis pentru deslănțuirea celei mai deșanțate demagogii și pentru ascensiunea „stîngii", a „internaționalei" comuniste jidovești.

Am mai avut prilejul să arăt că ivirea acestei ultime internaționale se datorește unei contigențe istorice. Imperiul roman neputînd digera această națiune semită, ci sfărmîndu-i numai organizația politică a împrăștiat-o în toată lumea, iar frînturile s'au menținut în ghetto-uri, izolate de lumea creștină, păstrînd însă cu toată vitregia vremurilor legături întreolaltă, legături cari deveniră tot mai lesnicioase în măsură ce mijloacele de comunicație se perfecționară. In timpurile moderne Jidanii se organizară într'o comunitate internațională, ajungînd în sfîrșit să-și creeze și un centru politic, un început de Stat național. In istoria Statelor creștine ei intervin mai întîiu alături de intelectualii creștini cari susțin cauza toleranței religioase, a libertății de gîndire. Spinoza este exemplul cel mai ilustru. Dar nici el, nici Locke nu se gîndeau la posibilitatea ca Jidanii să devie miniștri și lorzi, păstrîndu-și *naționalitatea*, cum nici burghezia franceză, care-i emancipă în revoluția din 1789, nu putea să conceapă că Jidanii vor avea pretenția, rămînînd *Jidani solidari cu Jidanii din toată lumea*, să guverneze Franța. Dealtminteri și Friedrich Engels, german plin, îi considera pe tovarășii săi jidani socialiști ca germani de confesiune mozaică, iar, cum după teoria marxistă și liberală religia n'are nicio importanță, acești tovarăși păreau cu totul inofensivi. Abia Eugen Dühring, socialist și el, arătă problema internaționalei jidovești în mișcarea socia-

*listă germană. Dühring, mare savant și neînduplecat dușman al Jidanilor, este precursorul mișcării socialismului *național* în Germania care înfăptui *împăcarea* între clasele sociale cu tendința de naționalizare completă a elitei germane.

Nu negăm deci faptul că cele trei internaționale: biserica aristocrația și burghezia au înlesnit înăuntrul națiunilor închegarea unităților destrămînd și sfărmînd, în concurență reciprocă prin răscolirea masselor, particularismele interne. Așa de pildă cum pe vremuri poeții, sofiștii, istoricii (Herodot, Tucidide) și principii „internaționali", distruseră unitatea cetăților, așa biserica romană, filosofia scolastică etc. înlesniră unificarea în politica franceză. Tot astfel la noi ortodoxismul, istoria (cronicarii), poeții și literații uniră națiunea înaintea oricărei uniri politice; totașa liberalismul înlesni participarea la politică a burgheziei ardelene și conspirația ei cu burghezia din Vechiul regat peste hotarele politice cari divizau națiunea.

Problema este însă ca aceste procese să se oprească exact la limita trasă de interesele *națiunii*, astfel ca legăturile reprezentanților unei clase conducătoare, născute de ideologia internațională, cu semenii lor aparținînd altor națiuni, fie că e vorba de preoți, aristocrați, burghezi, țărani sau muncitori, să fie rupte în clipa ce unitatea națiunii e desăvîrșită.

Astfel la Jidani proselitismul religios e oprit, cum și trecerea lor la altă confesiune e supusă unui control sever. Niciun rabin nu va încerca să convertească mulțimea creștină la iudaism, dar nici misionarismul creștin nu va avea succese între jidani. Ceeace înseamnă că religia lor e națională și naționalistă, s'a oprit exact la hotarele națiunii lor. Totașa în domeniul economic, totașa în noua lor înjghebare politică în Palestina.

Din această cauză internaționala lor e cea mai primejdioasă pentru națiunile creștine și pentru pacea lumii. Ei fiind inasimilabili și profitînd încă în unele țări de ideologia internațională a elitelor politice întrețin spiritul revoluționar, răscolind massele împotriva claselor conducătoare naționale sau pe cale de naționalizare cu tendința de a-și institui *dominațiunea lor națională* asupra unor națiuni străine fără considerarea hotarelor acelor națiuni.

Rusia este un exemplu care ar merita o cercetare sociologică, monografică, specială, dar nu pornind dela satul rusesc, ci dela Statul rusesc, organizat după modelul despotiilor orientale. Acest studiu ne-ar lămuri asupra înfățișării ce ar avea Europa

în cazul cînd planurile internaționalei jidovești ar reuși. Sociologia apuseană dă prea puțină atenție și importanță acestei internaționale. Dar conflictul italo-abisinian a început să desvălue și Apusului existența și acțiunea ei primejdioasă. In lupta ce se dă în Franța între „stînga" și „dreapta" a intervenit, în sprijinul „stîngei", toată jidovimea lumii, cum de altfel politica Angliei e împinsă tot de Jidani spre o acțiune împotriva Italiei. Internaționala jidovească încearcă deci a înhăma pentru atingerea obiectivelor ei cele mai puternice două națiuni ale lumii — Anglia și Franța. Să ne imaginăm: Anglia, Franța și Mica Ințelegere năpustindu-se, asupra Italiei, Rusia ținînd în șah Germania, pînă ce cele trei puteri se vor putea întoarce împotriva acesteia pentru a deschide, după strivirea regimului național-socialist, drumul comunismului iudaic!

Ori, dreapta trăește și se întărește în toate țările și va tăia firele internaționalei jidovești exact la granițele națiunilor, Și atunci se va pune în toată amploarea ei problema viitorului națiunii jidovești, dar nu pentru națiunile creștine, ci pentru Jidani, cari vor trebui să o studieze, fie după metoda monografică sau după o altă metodă mai abstractă, și să-i găsească o grabnică deslegare.

**Traian Brăileanu**

---

Din lipsă de spațiu Revista cărților și revistelor rămîne pentru n-rul viitor (12).

---

Numărul ce vine (12) va aduce un studiu al d-lui *Gaston Richard*, Președinte de onoare al Institutului Internațional, de Sociologie, tratînd despre: *Sociologia comparată a popoarelor latine din America* după operele lui *Venturino*.

In acest studiu, scris pentru „Insemnări sociologice" e expusă în mod magistral pentru întîiaș dată problema unității și solidarității „lumii latine" în toate aspectele ei: culturale, economice și politice.